

clausa solidatum corpus traiciens iuventutis, hoc illi crederent fecisse Christum de suis infantilibus membris.

PLS
III, 276 18. [...] A muliere enim initium factum est peccati, et propter hanc omnes morimur. Quia ergo mors regnavit per mulierem, redeat ad nos vita per virginem. 991

Ps.-AUGUSTINUS

IN NATALI DOMINI I¹

PLS
II, 911 VI. [...] Natus est Dominus in carne vera, et victa est in hac Nativitate natura, quia Virgo concepit, et peperit illibata, et facta est mater vera, quae permansit virgo perpetua. 992

PLS
II, 912 IX. Factum est ut Evangelista testatus est; virtus infirmitate emicuit. Deus carnem ita ex Virginis matris vulva suscepit, ut non praeceunte seminatione carnali caro existeret, sed ex operatione coelesti et coniunctione Verbi; et cum, nimio affectionis desiderio, vult hominem reparare, hominem reformavit in homine, et virginem carnem assumpsit ex Virgine. 993

PLS
II, 913
* 914 X. Natus est Deus ex utero Virginis, ex intemerato connubio, ex puro matrimonio; sine semine viri, sed ex semine Verbi; et * in forma servi, qui ante saecula, natus est ex Deo in forma Dei. Et ut servus fieret dominus, Dominus ipse factus est servus. Sed totius huius mysterii opus suscepit virgineus uterus; formavit Spiritus sanctus. Exiit homo Deo plenus, qui tamen et homo esset et Deus, ut ait Apostolus: *Utrumque unum*,² caro scilicet et Verbum, discreta natura, sed per voluntatem Dei concreta substantia; ut quae erant ante duo diversa, in unionem fierent nativitatis huius fibula sociata. Uterus tamen Virginis officina huius sacramenti fuit. Quae ita partum, sicuti concepit, emisit, et quae virum in conceptu non admisit, virum aequae sine ullo detrimento pudoris emisit. Nec passa est masculum virum; virum scilicet in virtute divina et humana fragilitate concretum; sed Deum in virtutibus et operatione perfectum, apostolo Petro dicente: *Iesum Nazarenum virum a Deo ostensum in vobis*.³ Hinc Esaias propheta: *Ecce, inquit, Virgo concipiet et pariet filium*.⁴ Virgo est igitur quae concepit, Virgo quae peperit. Conceptum sine praeiudicio par-

¹ Sermo *Caillau-Saint-Yves*. I, 7; « Antiquus est hic sermo in Africa ortus quem cognoscebat auctor sermonis *Maurini* app. 245. H. BARRÉ, RB, 67, 1957, p. 10 ». PLS II, 865.

² Ephes. II, 14.

³ Act. II, 22.

⁴ Isa. VII, 14.

tus incorruptibilis subsecutus est; quia sequens naturae processus, ex priori sumpsit originem. Habuit enim Deus Filius nostrae similem partitudinis exitum, sed similem non potuit habere conceptum. Humanus enim partus ex corruptione concipitur; in partu vero Filii Dei, mater intacta servatur. Mater est enim facta cum peperit, et virgo intemerata concepit. Ex semine Verbi praegnata divinitus, partum sine detrimento pudoris emisit; quia virgo concepit et peperit. Sensit Virgo partus legem, sed genitalem conceptus non pertulit passionem; et insensibilis conceptionis ingressus sensibilem exitum habuit; sed corruptionis iniuriam mater intemerata non sensit. Coeunt igitur in foedera sanctitatis virginitas et Divinitas. Virgo obtulit mentem, Verbum exhibuit incorruptionem; illa animi et corporis sanctitatem, Verbum pudoris integritatem, et perennem virginitatem. Inde est quod Angelus dixit: *Benedicta tu inter mulieres*,¹ quia iam benedicta fuerat inter virgines. Hanc enim sibi vindicant beatae matres, hanc sanctae amplectuntur et virgines. Inter matres, virgo est; inter virgines, mater est; quia concepit et peperit, et virgo esse non desiit. *Benedicta tu inter mulieres*; quia cum esset futura mater, non erat sensura quod mulier.

995 XI. [...] Quid ergo indignum iudicas Domino Virginis uterum? Aut non putas potuisse ex homine nasci Hominem-Deum, cum in rebus, quarum mentionem fecimus, plus esse videas nascentium privilegium meritorum. Quoties autem contigit ut ex plebeio imperator, ex laico nasceretur episcopus, et ille fieret dominus patris sui, hic pater genitoris sui; ille dominus mundi, hic pater populi christiani? Quin imo haec te maxime rei magnitudo sollicitet et invitet, quia virgo concepit, virgo peperit, virgo permansit, et virgo semper esse non desinit. Virgo ante conceptum, virgo post partum, et virgo permanet in aeternum.

PLS
II, 915

996 XII. [...] Virgo peperit, et cum viro non concubuit; quia Verbum carnem factum mater perfecta generavit. Sed stultum, inquit, saeculum, credere potuisse parere, quam cum viro negaveris concubuisse. Sed hoc est quod nos maxime in hac sacramenti admiratione confortat; ut in sacramento sim sapiens, ut saeculo stultus inveniar. Scriptum est enim: *Apprehendam sapientes in astutia eorum*.² Et iterum: *Dominus novit cogitationes sapientium, quoniam vanae sunt*.³

PLS
II, 916

997 XIV. [...] Probavit Apostolus qui dixit *Quia omnia munda mundis*.⁴ Immundum ergo esse non potuit, quod immundus corvus tetigit;

PLS
II, 918

¹ Lc. I, 42.

² Iob. V, 13.

³ Ps. XCIII, 11.

⁴ Tit. I, 15.

et uterum immundum esse potuit quem Christus implevit? O interea corvos ministros ubique devotos! Nigros in colore, sed candidos in timore; immundos in nomine, sed mundos in opere. Emundavit tandem corvus culpam suam, et reversus est ad obedientiam; tunc enim exiens de arca, non rediit; nunc pastus necessarios servo Dei opportunus obsonator exhibuit.

XV. Sed putas immundum fuisse uterum Virginis, ut ad rem, de qua loquimur, redeamus; accipe ergo rationem de simili exemplo, qui dubitas, qui indignum Deo putas uterum, aut ex utero Deum ullum contagium contrahere potuisse. Sol mundum uniformi claritate collustrat; et diversus in singulis effectus invenitur. Ceram solvit, indurat lutum, stercora discoquit, coenulenta dessicat; et ita radios suos per diversa iaculatur, ut ex his, quae vi sui ardoris exsuccat, penitus nesciat inquinari. Deus ergo inquinari posset ex utero, cum sol non inquinetur ex coeno? Aut Christus contaminaretur ex vulva, cum sol non inficiatur ex cloaca? Verumtamen etiam immundus ex origine * sua possit credi ille uterus, sed ingressu Dei factus est mundus. Ubi enim totam Virginem virtus Altissimi obumbraverat, ubi Verbum se incorruptibiliter corporabat, ubi Spiritus sanctus membra plasmabat, immundum esse quid poterat, cum ex conversatione Verbi quidquid immundum credi potuit, sine dubio posset repente mundari? Et si immundam secundum legem in profluvio sanguinis mulierem tactu fimbriae ipsius emundavit, eodem Deo uterum ingresso, etiamsi uterus naturaliter esset immundus, mundari non potuit?

XVI. Huc accedit quia uterus Virginis fuit sanctus, mundus, purus, illaesus, illibatus, sicut ab artifice Deo factus, ita artificis ipsius maiestate repletus; in quo agnovit integrum opus suum Deus; de quo exivit Deus, quasi novus maritus de thalamo suo. Novus enim maritus carnis exivit de puro thalamo ventris, et parvae sanctitatis putatur hic uterus, ut Deus quem ferre non poterat totus mundus, in visceribus eius teneretur inclusus?

PLS
II, 919

XVII. [...] Ecce intrat in tenebris lucerna, et splendore suo lucere facit totam domum. Intravit lumen verum, id est Deus, in uterum, et fecit uterum sanctum. Sanctus ergo ille uterus fuit, in quem Sanctus intravit, sanctificavit, et sanctus sicut intravit, exivit, Angelo dicente: *Propter quod et qui ex te nascetur Sanctus, vocabitur Filius Dei.*¹

998

XVIII. Absit ergo, absit ut dedignaretur intrare in uterum Virginis, qui non dedignatus est intrare in caminum ignis ardentis, teste Nabuchodonosor, qui ait: *Nonne tres viros misimus ligatos in medio ignis ardentis? Et quomodo video quatuor viros solutos et deambulantes*

¹ Lc. I, 35.

*in medio ignis, et corruptio nulla in eis? Et similitudo quarti similis est Filio Dei.*¹ Qui ergo intravit in fornacem ignis ardentis, ipse intravit in uterum Virginis permanentis. Quis est qui intravit in *fornacem ignis? Filius Dei. Quis intravit in uterum Virginis? Filius Dei. Illinc excussit flammam, hinc exclusit naturam. Sicut ergo arsit in fornace ignis et non combussit, ita exivit ex vulva Virginis et nihil corruptit. In fornace ignis, pro tribus pueris eruendis intravit; pro toto mundo redimendo in uterum Virginis intrare non debuit?

* 920

XIX. Sed contra naturam, inquit iudaei, Virgo parere non potuit. O impudentia singularis semper cadit, et nunquam cedit. Et si ille non cedit qui semper cadit, multo magis veritas non cedit, quae nunquam cadit, et semper vincit, Scriptura dicente: *Veritas vincit, et invalescit, et vivit, et obtinet in saecula.*² Contra naturam, inquit, parere Virgo non potuit. Putaverunt sane ex parte aliqua nobis rapuisse victoriam. Ecce igitur provocamur ad pugnam; sed nihil metuum, nihil verebor; iam enim sauciatus est iste qui provocat. Contra naturam, inquit parere Virgo non potuit; ergo contra naturam in tabernaculo Testimonii, sacerdotis Aaron virga floribus tunc absque naturali adiutorio germinavit. Non enim suggestus seminis inerat, non radices, non altricis terrae genitales succi aderant. Quod etsi in natura virga habuit, abscissa stipitibus retinere non potuit. Et tamen illic cum deessent universa iura naturae, protulit virga quod nec succo, nec semine suggeri potuit, nec radice.

999

XXI. [...] Virgo ergo non potuit contra naturam Dei Filium generare? Ecce ego dicam tibi quemadmodum Virgo concepit et peperit; tu mihi ostende qualiter virga omni suggestu naturae vacua germinavit. Sed procul dubio nec conceptum poteris virgae explicare, nec Virginis partum. Si ergo non poteris dicere quemadmodum virga peperit nuces, Virginem poteris dicere quemadmodum concepit et peperit veritatem? Accipe ergo dominicae Incarnationis effectum, quia virgae parentis non potes explicare mysterium.

PLS
II, 921

XXII. Veni ad me, et dicam tibi quod intus audivi. Pudore hic, non ratione conturbor, et volo in sermone esse verecundiam, dummodo non sit in fide periculum. Da veniam, Christe, et parce ori meo, quia Incarnationis tuae mysterium temerarius narrator attingo; et tu quidem clausum dimisisti uterum tuum, sed nobis permisisti aperire incredulis Evangelium tuum. Dicam tandem quod in cubiculo naturae conficitur. In vulva Virginis genitalis sanguis, et germinans humor fuit. Huic sanguini vel humori Verbum se velut coa-

¹ Dan. III, 91-92.² III Esdr. IV, 38 (apocryphus).

gulum miscuit, et sanguinis vel humoris substantia congelata carnem fecit. Accessit Spiritus sanctus, et haec quae fuerant gelata, et Verbi quodam glutino commassata, formavit; formata distinxit; et formam hominis, qua Deus inclusus in lineamentis suis tenebatur, explicuit. Ecce habes quemadmodum Virgo concepit. Si quaeris qualiter et peperit, dicam tibi: ita peperit sicut ante concepit; quia qui uterum insensibiliter intravit, incorruptibiliter sicut intravit, exivit. Nam, ut agnoscas verum ordinem officii naturalis, Virgo peregit tempora pariendi, virga non habuit tempora germinandi. Illa enim, decursis novem mensibus, peperit: virga intra triduum, quod in natura non habuit, germinavit. Ecce ipse primus homo nec patrem docetur habuisse nec matrem: ex limo enim terrae factus est quae non haberet originem. Quomodo ergo corpus factum est sine semine? Quomodo caro exiit sine carne? Ex vulva tamen quodam modo exivit terrae, et nihil tamen consumptum est in matrice. Unde ne dubites quin si in rem praesentem te huius comparationis induco, nulla tibi nascatur in hac assertione cunctatio. Solis radius specular penetrat, et soliditatem eius insensibili subtilitate pertraiecit; et videtur intrinsecus qui extat extrinsecus. Nec cum ingreditur dissipat, nec cum egreditur violat; * quia et ingressu et egressu eius specular integrum perseverat. Specular ergo non rumpit radius solis; integritatem Virginis ingressus aut egressus vitiare poterat veritatis?

* 922

XXIII. Sed quid ulterius moror? Audiatur Christianus quod non vult audire iudaeus, ut hic proficiat redemptus, ille deficiat induratus. Vere illa Aaron virga Virgo Maria fuit, quae verum sacerdotem concepit et peperit, de quo dictum est: *Tu es sacerdos in aeternum.*¹ Superiori versu iam dixerat: *Virgam potestatis suae emittet Dominus ex Sion;*² nam quod et nucem peperit, imago dominici corporis fuit. Nux enim trinam habet in sua unione substantiam; corium, testam et nucleum. Per corium, caro, per testam ossa, per nucleum, interior anima. Sed hic in corio nucis carnem significat Salvatoris, quae habuit in se asperitatem vel amaritudinem passionis; in nucleo, interioriorem dulcedinem Deitatis, quae tribuit pastum, et luminis subministrat officium; in testa, lignum medium interserens crucis, quod non discrevit id quod intus et foris fuit, sed magis quae terrena et coelestia fuerant, mediatoris ligni interpositione sociavit, Apostolo dicente quia *pacificavit per sanguinem crucis suae, sive quae in coelo sunt, sive quae in terra.*³ En, Iudaeae, virga tua Virgo est nostra.

¹ Ps. CIX, 4.

² Ps. CIX, 2.

³ Col. I, 20.

XXIV. Si quidem ethymologiam huius nominis retractemus, virgo quasi virga; a virga virgo. Iamque intelligant ipsa sibi convenire vocabula, cum unius litterae differentia, hoc videatur virgo sonare quod virga. Volunt autem nosse a virga Virginem designatam? Audiant quod Esaias hic dicat: *Exiet, inquit, virga de radice Iesse.*¹ Virga est de genere Iesse; Iesse pater David; ex genere David virga, quae virga Maria fuit. Neque enim de homine Iesse lignum, id est virga, potuit germinare. Non ergo de Iesse exivit virga, sed Virgo Maria, quae generi secundum carnem originique respondens, caro fuit quae virga fuit, sed virgo fuit, quae virgo concepit et peperit. Ac ne (non) putent * de David fuisse praedictum, ratione temporis excludantur. Quando enim hoc Propheta dixit, iam David mortuus erat. *Exiet, inquit, virga de radice Iesse, in quo futurum tempus non praeteritum designavit. Exiet enim inquit, non « Exivit ».* Denique quod sequitur auscultent: *Exiet virga de radice Iesse, et flos de radice eius ascendet.*² Flos iste caro est Domini, quae nata sine vitio humani seminis, florentem per omnia pulchritudinem retinet societatis. *Et flos, inquit, de radice eius ascendet, et requiescet super eum Spiritus Domini.*³ Super quem? Scilicet super florem. *Spiritus sapientiae et intellectus, Spiritus consilii et fortitudinis, Spiritus scientiae et pietatis, et Spiritus timoris Domini replevit eum. Non secundum gloriam iudicabit, neque secundum loquelam redarguet, sed iudicabit humili iudicio, et redarguet gloriosos terrae. Et percutiet terram verbo oris sui, et spiritu per labia interficiet impium; eritque iustitia praecinctus lumbos suos, et veritate involutus latera.*⁴ Et paulo post: *Et erit, inquit, in illa die radix Iesse, et qui exurget princeps esse gentium, et in nomine eius omnes gentes sperabunt.*⁵ O florem regem! O florem iudicem! Sicut ergo virga illa, non virga, sed Virgo est, sic et flos ille, non flos virgae, sed caro est. Quae florem quidem peperit, et ex genere carnis carnem emisit: sed originem peccati illa generatio non habuit; quia non ex viri semine natus extitit, sed de Spiritu sancto conceptus exivit. Virga ergo ista, Virgo est designata. Virga ergo potuit, ut diximus, sine semine parere, Virgo non potuit sine viri semine, incorrupta generare? Sed illud, inquiunt, fecit divina potentia. Et istud similiter divina est operata prudentia: illa quae in se contineret imaginem, haec quae perfectam exhiberet divini operis veritatem.

* 923

1000

XXV. Audi aliud maius et fortius documentum quod de Eze-

PLS
II, 923¹ Isa. XI, 1.² Isa. XI, 1.³ Isa. XI, 2.⁴ Isa. XI, 2-5.⁵ Isa. XI, 10.

chiele propheta monstrabo; quod praeterita die dominica lectitatum est, et ideo exinde aliquid dicere praetermisi, ut diei sacramenti expositio servaretur. *Et converti me*, inquit, *secundum portam viae sanctorum exterioris quae aspicit ad Orientem, et ipsa erat clausa. Et ait ad me Dominus: Porta haec clausa erit et non aperietur, et nemo transit per eam, quia Dominus Deus ipsius Israël ipse intrabit per eam, et exiet, et erit clausa.*¹ Redde mihi ergo rationem portae huius per quam intravit Dominus et exivit Deus, et non poterit nec introitus apprehendi, nec exitus. *Porta enim*, inquit, *haec erit clausa, et non aperietur, quia Dominus Deus ipsius Israël ipse introibit, et exiet, et * erit clausa.* Sed porta haec, quam allegorice posuit, forsitan simpliciter porta creditur. Porta ista, ventris est ianua, pudoris est ostium. Hoc unde probamus? Dicat beatissimus Iob: *Maledictus*, inquit, *sit dies ille in quo natus sum, qui non clausit portam ventris matris meae, cum me pareret.*² Porta, inquit, ventris, exitus est pudoris, id est, venter et pudor Virginis, per quam nemo alius nisi ipse qui intravit, et exivit. Intravit enim Deus, et exiit homo perfectus et non corruptus, nec clausam eam, cum intraret, aperuit, sed clausam, cum exiret, exhibuit quia ipse est qui *Quod aperit nemo claudit, et quod claudit, nemo aperit.*³ Exurge igitur, Esaias, laetus exurge, et iunge Ezechiele manus, et unito Spiritu in gloria dominicae Nativitatis applaudite. Illico beatus David occurrat cum cithara illa, spirituali plectro dulcisona, et in sacramento Nativitatis Christi retinniens non fidibus, sed mysteriis harmonia. Audiamus ergo quod Esaias propheta dicat: *Rorate coeli desuper, et nubes pluant Iustum; aperiatu terra et germinet Salvatorem.*⁴ Quae est terra? Caro nostra, quae censebatur virgo, Maria quae appellatur. *Et terra germinet Salvatorem;* non eget interprete. Non utique carnali semine, sed coelesti rore, et nubium non imbre, sed opere, quae descendenti in carne Domino non adiutorium, sed officium praebuerunt. Quod alibi David evidentius dicit: *Descendit quasi stillicidia rorantia super terram.*⁵ Et iterum de hoc ipso: *Terra dabit fructum suum,*⁶ quod specialiter Virginis refertur ad uterum. Et vere dedit *Fructum suum*, quia semen nescivit alienum.

XXVI. Qui hoc dubitas, exemplis fidem tuam credulitatemque conforta. Ecce enim in ipso primordio ex perfecto masculi corpore costa divellitur, et locus avulsi membri nulla in parte corporis inve-

¹ Ezech. XLIV, 1-2.

² Iob. III, 3 et 10.

³ Apoc. III, 7.

⁴ Isa. XLV, 8.

⁵ Ps. LXXI, 6.

⁶ Ps. LXXXIV, 13.

nitur; minus fit unum, plenum sed totum est. Nullum in corpore indicium cernitur cicatricis, nec vestigium avulsioneis apparet. Exit costa de latere, et corpus non caret plenitudine. Perfectum est quod exit, integrum quod amisit. Et ut amplius praesumam, absque passionis iniuria, virile corpus costa ex sese quodam modo generavit; extititque corpus lucrum, quod matri suae non intulit detrimentum. Potuit ergo e latere hominis costam divina virtus educere, et nulla corpus vexari corruptione: ex Virginis utero procedens Deus, integritatem non potuit custodire? Et utique ipsum Dei Filium hoc operatum in primoplasto, *nullus tamen stultus, nisi iudaeus, impudenter abiurat. Quale ergo est ut quod fecit in origine, cum formaret mulierem, non potuerit operari cum nasceretur ex Virgine? Aut quod in corpore hominis non permisit agnosci, quomodo pateretur in matris suae pudore deprehendi? Sed *Replevit*, inquis, *in locum eius carnem*,¹ et non prodidit passionem. Sic ex utero procedens Verbum habuit exitum, sed non diripuit pudorem, nec signum ibi reliquit corruptionis, ubi opus intererat incomparandae virtutis. Ostende denique mihi quemadmodum in locum costae repleverit carnem, et ego tibi exhibebo quemadmodum exierit de utero, et non reliquerit passionem. Sed profecto illud monstrare non poteris; quia quod virtute perfectum est, investigare non sineris: ita ergo et corruptelam Virginis affirmare non poteris, quia clausum Deus esse voluit quod inquiris.

* 925

XXVII. Exurge ergo in laudes Domini, Christiane, laetus exurge. Ecclesiam Dei, templum Christi, domum Spiritus sancti sonoris imple praeconiis. Intra in stabulum Creatoris, frequenta praeseptum Salvatoris, et aeterni pastoris deosculare pannos: cunas amplectere. Veni, compone mecum laudes ad foetam nostram, Virginem sanctam, matrem veram, non ex partu marcidam, sed de pudoris integritate formosam. Lauda cum coelis, lauda cum Angelis, lauda cum Virtutibus universis, lauda cum terrenis et inferis elementis; et ne desinas, ne quiescas dicere gloriam Salvatoris: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis*.²

¹ Gen. II, 21.

² Lc. II, 14.- Sermones *Caillau-Saint-Yves* 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 13; 1, 14; 1, 15; 1, 16; 1, 17 (PLS II, 925-944) sunt aetatis recentioris, etsi servantur in Codice Casinensi 12 cum multis sermonibus antiquis, iuxta opinionem G. Morin; cf. PLS II, 865-866.

SERMO CCCLXXII

PL
39, 1662

Cap. I, 2. [... *In sole posuit tabernaculum suum, et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo, exultavit ut gigas.*¹ Processit enim hodie de sacro thalamo, hoc est, beatorum virgineorum viscerum abdito incorruptoque secreto. Processit inde virginis filius, virginis sponsus: filius videlicet Mariae, sponsus Ecclesiae. Universae enim Ecclesiae loquebatur Apostolus, quando dicebat: *Aptavi vos uni viro virginem castam exhibere Christo.*²

1001

SERMO XCII³PL
39, 1923

3. Vocatur Salvator ad nuptias; hoc est, Ecclesiae voto Spiritus sanctus invocatur. Venit cum discipulis suis, id est in hoc loco, turba sanctorum. Quid dici apertius potest? Mirabilia Dei Maria mater exspectabat, hoc est, virtutem Christi exspectat Ecclesia: appropinquare compellit; ait enim Maria, *Ecce vina deficiunt*: id est, quare populus iam non invenit remedium? Maria Deum probare festinat; vinum Ecclesia optat excipere; ut fiat ex nuptiali prandio spirituale convivium. Dicit enim, *Quid mihi et tibi est, mulier?*⁴ Numquid mulierem dicit Mariam, quae virgo post partum inventa est? Sed Ecclesiam, quae non solum mulier, sed etiam meretrix nuncupatur, quae errantem populum et per aevum et lubricam aetatem lascivum, tanquam prostitutam suscepit sponsam, et quasi docta mater adornat. *Nondum*, inquit, *venit hora mea*: hoc est, passionis tempus superest. *Nondum venit hora mea*; nondum populus credidit, nondum Iudaeus insequitur: adhuc habet diabolus unde laetetur, adhuc triumphi mei palma non proditur, adhuc locum crucis persecuturus ignorat, ac needum Iudas mentitur. *Nondum venit hora mea*: sunt prius quae purgentur in saeculo; et sic vita proficit in populo.

1002

SERMO CXXI⁵PL
39, 1988

3. [...] Fecit gravidam virginem ipse, qui erat nasciturus ex virgine. Expavit in partu suo subito mater: Deus per angelum loquebatur, et virgo auribus impraegnabatur. Audiatur omnis aetas quod

1003

¹ Ps. XVIII, 6.² II Cor. XI, 2.³ In Appendice op. sermo hic nunc primum collocatur. Dubium Lovanienses relinquunt, supposititium asserunt Verlinus et Vindingus. Auctor non putat Mariam dici mulierem: contra vero Augustinus in Sermone LII, 10 et alibi (*Maurini*).⁴ Io. II, 4.⁵ Cf. PLS II, 846-847.

nunquam audivit. Virgo partu suo nupsit, virginitatem dum pareret duplicavit, filium quem genuit adoravit.

1004

4. Probat virtutem Domini ordo nascendi. Concipit virgo virilis ignara consortii: impletur uterus nullo humano pollutus amplexu. Vide miraculum matris Dominici corporis. Virgo concipit, virgo gravida, virgo cum parturit, virgo post partum. Praeclara ergo illa virginitas, et gloriosa fecunditas Virtus mundi nascitur; et nullus parientis est gemitus: vacuatur uterus, infans excipitur; nec tamen virginitas violatur. Fas enim erat, ut Domino ex virgine secundum carnem nascente meritum cresceret castitatis; ne per eius adventum violarentur integra, qui veniebat sanare corrupta. Nascitur ergo puer, ponitur in praesepio (haec sunt enim Domini prima cunabula, nec regnator coeli has dedignatur angustias): stat Maria, et matrem se laeta miratur, et de Spiritu sancto protulisse se gaudet: nec quia peperit inupta, terretur, sed quia genuerit, cum exultatione miratur. Nam cum saeculo debitus Salvatoris properaret adventus, ad Mariam virginem venit Spiritus sanctus, ut fuerat ab angelo ante praedictum dicente, *Spiritus sanctus venit super te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.*¹

PL
39, 1988

1005

5. Et quoniam eum secundum carnem natum ex virgine diximus, nunc ea quae spiritualiter sentire possumus, disseramus. Videamus ergo quae est illa Virgo tam sancta, ad quam Spiritus sanctus venire dignatus est: quae tam speciosa, quam Deus elegit sponsam: quae tam copiosa, cuius generationem cunctus orbis excipiat: quae tam casta, ut possit virgo esse post partum. Nonne in figura Mariae typum videmus esse sanctae Ecclesiae? Ad hanc utique sanctus descendit Spiritus; huic virtus obumbravit Altissimi, hinc potens virtute Christus egreditur. Haec est immaculata concubitu, fecunda partu, virgo castitate: haec concipit non viro, sed Spiritu; haec parit non dolore, sed gaudio; haec nutrit non ubere corporis, sed lacte doctoris. Haec est igitur sponsa Christi et gentium mater, quae se plenam miratur, et fetam laetatur. In hac ergo die qua Salvator nascitur, splendor lucis augetur, tenebrarum caligo minuitur.

PL
39, 1989SERMO CXXIII ²

1006

1. [...] Et quoniam diabolus per serpentem Evae locutus, per Evae aures mundo * intulit mortem; Deus per angelum ad Mariam protulit verbum, et cunctis saeculis vitam effudit, angelus sermonem eiecit,

PL
39, 1990
*1991¹ Lc. I, 35.² Sermo antiquus, cf. PLS II, 847.

et Christum Virgo concepit. O coniunctio sine sordibus facta, ubi maritus sermo est et uxor auricula! Hoc splendore concipitur Dei Filius, hac munditia generatur. Nulla fieri potuit gravedo concipienti, nulla tristitia parturienti: qui enim venerat triste laetificare saeculum, ventris non constrictavit hospitium. De coelis medicus transiens per virginem, post transitum suum illaeram fecit virginem permanere: qui enim disrupta corporum membra in aliis poterat redintegrare tangendo, quanto magis in sua matre quod invenit integrum, potuit non violare nascendo? Crevit enim in eius partu integritas corporis potius quam decrevit, et virginitas ampliata est potius quam fugata. In angusti corporis membro sustinuit, quidquid sustinent coeli. Plena sunt viscera; et nullum novit Virginis conscientia. Cum esset gravida, salubri levitate plaudebat: lumen enim quod intra se habebat, pondus habere non poterat.

PL
39, 1991

2. Facta est Maria fenestra coeli, quia per ipsam Deus verum fudit saeculis lumen. Facta est Maria scala coelestis; quia per ipsam Deus descendit ad terras, ut per ipsam homines ascendere mererentur ad coelos: ipsis enim licebit ascendere illuc, qui Deum crediderint ad terras per virginem Mariam descendisse. Facta est Maria restauratio feminarum: quia per ipsam a ruina primae maledictionis probantur esse subtractae. Tria denique mala Evae a tribus bonis Mariae probantur exclusa. Nam Evae dictum est, *In doloribus et in tristitia paries; et ad virum conversio tua, et ipse dominabitur tui*.¹ Tribus ergo his malis se subiugant feminae quae Mariam non sequuntur, dolori, tristitiae, servituti. Maria autem e contrario quam praeclarissimis tribus bonis sublimetur auscultata, salutationis angelicae, benedictionis divinae, et plenitudinis gratiae. Sic enim eam legitur angelus salutasse: *Ave, Maria, gratia plena, benedicta tu inter mulieres*.² Cum dixisset *Ave*, salutationem illi coelestem exhibuit: cum dixit, *Gratia plena*, ostendit ex integro iram exclusam primae sententiae, et plenam benedictionis gratiam restitutam: cum dixit, *Benedicta tu inter mulieres*, virginitatis eius benedictum fructum expressit; ut ex eo benedicta dicatur inter mulieres, quaecumque perseveraverit virgo. *Benedicta tu inter mulieres*; maledicta enim Eva fuerat, quam nunc credimus per Mariam ad benedictionis gloriam remeasse.

1007

3. Venite, virgines, ad virginem, et laetamini. Deponite maledictionem praevaricationis, et benedictionem restorationis assumite. Proiicite dolores quos Eva per serpentem accepit; et quos per angelum Maria suscepit, honores assumite. Pellite tristitiam concipientis,

¹ Gen. III, 16.

² Lc. I, 28.

gemitus parturientis abiicite, ut solus vobis iste virginis Filius dominetur. Venite, virgines, ad virginem; venite, concipientes ad concipientem; venite, parientes, ad parientem; venite, matres, ad matrem; venite, lactantes, ad lactantem; venite, iuvenulae, ad iuvenulam. Ideo omnes istos cursus naturae virgo Maria in Domino nostro Iesu Christo suscepit, ut omnibus ad se confugientibus feminis subveniret: et sic restauraret omne genus feminarum ad se venientium nova Eva servando virginitatem; sicut omne genus virorum Adam novus recuperat Dominus Iesus Christus, qui cum Patre et Spiritu sancto unus Deus vivit et regnat, etc.

SERMO CXXV ¹

- 1008 1. [...] O sacrum et coeleste mysterium in nativitate Domini! Conceptit virgo antequam sponsum haberet, parit antequam nubat; et quod ad laudem pertinet nominis Domini, et mater et virgo coepit esse post partum. Virgo enim concepit, virgo peperit, virgo post partum illibata permansit. Quem cum portaret, timuit; cum pareret, adoravit: quem cum peperisset, minor erat mater quam filius. PL
39, 1993
- 1009 2. Grande nobis mysterium divina maiestas in Adae figura praemisit. Sicut enim Deus noster cum primum Adam facere vellet, non ex coniunctione viri aut mulieris hominem ut esset effecit; sed accipiens terram, unde hominem facit, divina quadam arte formavit: ita sine viri coniunctione Deum in virginali alvo incorporari dispensavit. Ergo si tunc licuit hominem sine homine nasci, cur non licuit hominem sine homine per Mariam virginem procreari? Quoniam sicut Adam ex terra virgine figuratus est, ita et Christus ex virgine natus agnoscitur. Ibi tunc flatus Dei de terra vivum hominem surgere fecit ad vitam: hic mundo Spiritus sanctus de Maria virgine Christum hominem figuravit, in quo Deus ad reparationem hominis habitaret. PL
39, 1993
- 1010 3. Sed quare Deus noster nascendo per Virginem, nos sic voluit reformare ad vitam? Ut quia per mulierem in hunc mundum mors intravit, salus per Virginem redderetur. PL
39, 1993

SERMO CXXVI ²

- 1011 1. Veneranda nativitas Salvatoris, qui natus in carne est, humilitatis est instrumentum, pietatis mysterium, et aeternae spei remedium manifestum. Hac die est natus ex virgine matre, qui ante sae- PL
39, 1994

¹ In appendice nunc primum collocatur. Lovaniensibus dubius, spurius Verlino et Vindingo videbatur. Non sapit Augustinum; habet vera nonnihil ex Ambrosio in Lucam (*Maurini*).

² In appendice op. Sermo antiquus. Cf. PLS II, 847.

cula aeternus est genitus ex Deo Patre. In illa nativitate ex impassibili nascitur Genitore; in ista ex incorrupta natus est virgine. Illam solus Pater scivit ipse qui genuit, hanc in se sola Virgo et mater intemerata cognovit, quae virum in concipiendo non perulit. In Patre impassibilitas, in matre incorruptibilitas; in Patre perpetua divinitas, in matre aeterna virginitas. Sic enim ad eam Dominus loquitur per prophetam, *Et desponsabo te mihi in aeternum*.¹ Semper ergo virgo est, quae semper sponsa est: et quae vocabulo sponsae non caruit, in aeternum virgo permansit. *Et desponsabo te*, inquit, *mihi in aeternum*; quia quae sponsa aeterna dicitur, aeterna virgo probatur. Ex Patre invisibiliter, ex matre visibiliter; sed incomparabiliter ex Patre, atque incomparabiliter ex matre: quia incorruptibiliter in illa nativitate Patrem Deum habet sine homine matre; in ista matrem habet virginem, sed hominem non habet patrem. In illa coaeternus est Patris, et coaeternus auctoris: in ista filius est virginis, et auctor est matris. Ipse enim formavit uterum qui descendit in uterum; exivit de utero, et non corrumpit uterum: ut qui Deum Patrem habet in coelis, virginem matrem haberet in terris. In illo sine tempore genitus, in ista in fine temporum natus. In illo nascitur sine fine, in ista concipitur sine semine. In illo sine initio generationis, in ista sub conditione Legis et carnis.

DE ASCENSIONE DOMINI II²PLS
II, 1022

III. Cur igitur non credis, o Manichaea obscoenitas, potuisse parere Virginem, nisi quia religio tua non recipit sanctitatem! Evangelium autem dicit quia *inventae est Maria in utero habens de Spiritu sancto*.³ Si igitur corruptionem, paganissime, in partu Virginis formidasti, et ideo Christum natum ex foemina credere noluisti, redde mihi nunc rationem, ex quo semine cuncta animalia terra concepit, cum in suis principiis naturas, formas et species singulas parturiret. Dic unde mare factum est, ut ex eo aves variae et diversa natantia prorupissent? Si igitur natura mundi gravida iussu Dei virgo parere potuit, ac nullum ibi signum corruptionis accessit, sed sine seminibus semina fecit, cur terram illam sanctam, id est Virginem Mariam, ex qua Iesus et nasci voluit et exire, non credis in visceribus suis sine viro potuisse concipere, et sine corruptionis vitio generare? Itane vero Christus in Matre sua servare non potuit, quod in terra perfectit?

1012

¹ Osee II, 19.² Sermo *Caillau-Saint-Yves* I, App. 6, defluxit e Petri Chrysologi sermone 145, in PL 58, 588; cf. PLS III, 865.³ Matth. I, 18.

Fuge, fuge omnino suspicionem corruptionis, ubi audis praesentiam maiestatis. Dicit enim Angelus ad Mariam: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi; propterea quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.*¹

DE PENTECOSTE I²

- 1013 1. [...] *Misit Deus Filium suum factum ex muliere, genitum ex Virgine, Misit Deus Filium suum factum sub lege, ut eos redimeret qui deliquerant sub lege.*³ Ex Mariae, inquit, procedens utero, ille cuius a summo coeli egressio⁴ tribuit matri Virgini grande munus, dum partu intactus ipsius permansit alvus, et usque ad finem saeculi Virgo appellatur in gentibus. PLS
II, 1024

IN NATALI DOMINI XVIII⁵

- 1014 II. [...] Vox Patris per Prophetam: *Eructavit cor meum verbum bonum.*⁶ Audite, fratres, eructantis cordis verbum bonum. Audite angelum Gabrielem sanctissimae Virgini Mariae dotalium pactio-
num divina iura dictantem. Audite, inquam, regalis throni praecone-
nem benedictae conceptionis et partus aeternitatis Regis myste-
rium pollicentem. *Missus est enim angelus Gabriel a Domino in Ga-
lilaeam ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo
David, et nomen virginis, Maria.* Introivit et ait ei: *Benedicta tu inter
mulieres, et benedictus fructus ventris tui.*⁷ Et obstupuit Maria ad in-
troitum eius, quod sic benedixerit eam. Et obstupenti Angelus ait
ei: *Ne timueris, Maria, invenisti gratiam apud Dominum; ecce concipi-
es in utero, et paries filium, et vocabis nomen eius Emmanuel, quod
interpretatur, Nobiscum Deus. Hic erit magnus, et Filius Altissimi
vocabitur, et dabit ei Dominus sedem David patris sui, et regnabit in
domo Iacob in aeternum, et regni eius non erit finis.*⁸ Ecce audivit Ma-
ria, credidit, concepit et peperit. Audivit verbum, credidit fide, con-
cepit sensu, et peperit lege naturae.

- 1015 IV. [...] *Eructavit, inquit, cor meum verbum bonum.* Et quid est hoc PLS
II, 1041

¹ Lc. I, 35.

² Sermo hic (*Caillau-Saint-Yves* 1, App. 7) antiquus est, in Africa ortus, quem cognoscebat Auctor sermonis *Maurini* app. 245; cf. PLS II, 865.

³ Gal. IV, 4-5.

⁴ Ps. XVIII, 7.

⁵ Sermo hic (*Caillau-Saint-Yves* 2, 26) antiquus est et in homiliario Alani servatur (hom. 1, 10 f); cf. PLS II, 871.

⁶ Ps. XLIV, 2.

⁷ Lc. I, 26, 28.

⁸ Lc. I, 30-33.

verbum? Sponsus ille castus, de casto thalamo proditurus, de castitate natus, castitatem virginis servaturus. E thalamo processit, ad Angelum venit, Angelo quoque eructante verbum, castimoniam ad virginem detulit. Castus ergo pater, castus sponsus, casta mater, castus filius; castas nuptias interpretis fecit Spiritus sanctus. Sic esse Maria credendo, quod fuerat, meruit. Hoc illi et in ipsa conceptione Dominus servavit; hoc etiam pariendo non perdidit, quod Domino iam nato permansit, qui eidem matri et munus foecunditatis attulit conceptus, et decus virginitatis non abstulit natus de Spiritu sancto et Maria Virgine, et regnat cum Patre in saecula saeculorum.

IN NATALI DOMINI XIX ¹PLS
II, 1042

I. [...] *Tu, Domine, tu dedisti in manu servi tui salutem hanc magnam, et ecce siti morior.*² Et aperuit Deus rimam maxillae, et exivit ab illa aqua, et accepit et satiatus est. O maxilla, nunc homicidiis cruenta, nunc virtute foecunda! Illic hostium fudit sanguinem, hic salutiferum profudit fontem. Maxilla vero asini mortui potuit contra naturam fontem emittere, et Maxillae usque in hodiernum diem vocabulo nuncupari; Maria beata pariens Dei Filium, virgo non potuit permanere, et contra iura lactare? Maxilla ergo ex virtute divina elicit, quod natura non habuit, et Maria per eandem virtutem lac, quod corpus habere potuit, proferre non debuit? Maxilla autem manavit fontem, Maria peperit Salvatorem. Divina virtus quae aquam eduxit ex osse mortuo, carnem proferre non potuit ex homine vivo? Taceat igitur infidelitas, et in suis mussitationibus conquiescat. Eadem virtus quae foecundavit maxillam mortui pecudis, lacteum fontem uberibus infudit intactae matris et virginis ex Unigeniti potestate nascentis.

1016

II. Dicit mihi, dicit, qui parienti et lactanti virgini ex lege naturae praescribis, Sara beata, nonagenaria unde peperit, unde lactavit! Iam enim officium suum dupliciter vulva perdidit; et senex, et sterilis muliebria non habebat. Dicit enim Scriptura: *Defecerant Sarae fieri muliebria.*³ Et tamen, quando Deus voluit, concepit, et peperit, et puerpera sterilis filium in senectute lactavit. Sara hoc a Deo meruit; Maria paritura adipisci non debuit? Quod exhibuit virtus in anicula et fessa, exhibere non debuit in Virgine? Aut qui foecundavit matrem decrepitam, foecundare non potuit veram virginem, matrem novam?

¹ Sermo hic antiquus est (*Caillau-Saint-Yves* 2, 27); cf. PLS II, 871.

² Iudic. XV, 18.

³ Gen. XVIII, 11.

1017

III. Sed nos ad prophetiae testimonium redeamus. Dicit enim Isaias: *Ecce Dominus sedet super nubem levem, et venit in Aegyptum, et commovebuntur ante faciem eius manufacta Aegyptiorum, et cadent in terram.*¹ *Sedet, inquit, super nubem levem;* dicit Christi carnem quae portabat Dominum, et Deum in se celabat inclusum, sed in virtutibus manifestum. Nam et sol iste quem videmus, aliquoties celatur nubibus, et cum luceat sibi, non lucet tibi. Sol autem aeternus celabatur nube carnis, sed tamen et sibi lucebat et nobis, *Super nubem, inquit, levem;* et merito, quia pondus peccati non habuit, quod aggravat omnem carnem. Quia sicut nubes gravantur aquis, ita et caro gravatur peccatis. Quae enim peccatrix est ad terrena * et inferna deprimit, quae vero sancta est, ad sidera et coelestia sublevatur. Merito enim nubem levem dicit Christi carnem, quae nescivit habere successionis peccatricis originem, sed ipsam massam eluit peccatricem. Licet possimus dicere item ipsam beatam virginem sanctam et matrem Dei Mariam, dici nubem levem; quae mente et corpore tota fuit praedita sanctitate, siquidem Dominus de sanctis suis hoc dixerit, vel Propheta: *Qui sunt isti qui ut nubes volant.*² Ipsa enim virgo Mater Domini Maria nubes levis fuit, quae infantem Dominum collo humerisque portavit, et fugiens in Aegyptum cum filio fugitivo pervenit, ut impleretur quod scriptum est: *Ex Aegypto vocavi Filium meum.*³

PLS
II, 1042

* 1043

1018

IV. Videte interea, fratres, nativitatem Domini in rerum mutatione, et in sacramento intelligentiae novitatem. Virgo concepit, virgo peperit, virgo lactavit, et virgo permansit. Nata caro est sine semine carnis, nihil admittit corruptionis, ubi intererat origo virtutis. Primus homo, suasu virginis, cecidit; secundus homo, consensu virginis, triumphavit. Per foeminam diabolus introduxit mortem; per foeminam Dominus introduxit vitam. Angelus quondam malus seduxit Evam; Angelus aequae bonus hortatus est Mariam. Eva credidit, ut perderet virum suum; Maria, ut uterum suum dignum Dei Filio pararet habitaculum; ut quem habebat Dominum, haberet et filium. Verbo Eva periiit; Verbo aequae se Maria commisit, et quod perierat, reparavit. Eva quod male credidit, Maria bene credendo delevit. A muliere initium peccati, et propter hanc morimur omnes; a muliere initium fidei, et propter hanc in vita perpetua reparamur.

PLS
II, 1043¹ Isa. XIX, 1² Isa. LX, 8.³ Osee XI, 1.

IN NATALI DOMINI XX ¹

PLS
II, 1044 I. [...] *Laetentur coeli, et exultet terra,*² quia descendit verus architectus instaurare mundi ruinam, ut quod fuerat per Evam male vexatum, per Mariam fieret reparatum. Mulier olim perdiderat mundum, et Maria portat in utero coelum. Illa gustavit de ligno, tradidit viro, et intulit mortem, et haec generare meruit Salvatorem. 1019

PLS
II, 1044 II. Advenit, sicut audistis, Gabriel angelus ad pudicam Virginem, et ait ad eam: *Ave, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres,*³ quia uterus tuus effectus est domus Filii Dei. Expavescit ad angelicum introitum; audit mysterium, et tractat negotium: *Quomodo, inquit, fiet istud, quia virum non cognosco?*⁴ De consuetudine dico humani generis, et non de virtute dubito maiestatis. Illud corde volvo, quia virgo decrevi permanere; et quomodo sine marito potero filium generare? Non ita, Maria; non sic paries quomodo caeterae foeminae. Tu ita filium generabis, ut nunquam amittas castitatem, quae ipsam portare mereberis Deitatem. *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi;*⁵ quia venter tuus palatium factus est Spiritus sancti. Et illa, ubi coeleste audivit pactum, nuntio praebet auditum, et meruit illico intra cameram ventris habere hospitem Deum. *Ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.*⁶ Repletur ambitus uteri; concluditur intra humani corporis metas tota maiestas. Efficitur filius, protector, habitator et custos. Advenit et iam tempus pariendi; generat filium Maria, et castitatis clausa permanet porta. Procedit proles magnifici germinis, et pudor perseverat integer castitatis. Nullus fuit gemitus parienti, quia partum susceperat coeli. Hodie laetantes exercitus Angelorum canunt: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis,*⁷ quia foecundatus est uterus virginalis. 1020

¹ Sermo *Caillau-Saint-Yves* 2, 28, antiquus est; cf. PLS II, 871.

² Ps. XCV, 11.

³ Lc. I, 28 et 42.

⁴ Lc. I, 34.

⁵ Lc. I, 35.

⁶ Lc. I, 38.

⁷ Lc. II, 14.

DE EPIPHANIA DOMINI II ¹

1021 I. [...] Deus enim ubique semperque mirabilis. Nostris itaque pulveribus siccis, id est, sine iustitia animis, Verbum divinitatis, tanquam imbrem coelestem, Gedeonicis signis, castissimae Virginis lanam compluit ovis. Etenim, sicut nostis miraculum Gedeonis, tunc area sicca erat, in qua positum vellus laneum in area sicca complutum madebat. Nunc vero mirabilius pectus Virginis tanquam vellus laneum lactem fundebat, et caro Virginis tanquam area sicca fontem masculi nesciebat.

PLS
II, 1045

II. Merito ergo inter omnes puellas Maria sancta una est et sola, ideoque Agnum immaculatum tanquam ros de vellere, de ove virgine generatum Angelus praeconavit, pastor osculavit, stella monstravit, et ovem virginem foetam Herodes gemmatus expavit, et Magus aureus adoravit; et quoniam Mariam castam ad ovem comparavimus sanctam, eiusque Filium agnum diximus immaculatum, iuxta Ioannis Evangelium, in quo ait: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.*²

1022 VI. Attamen, Iacob magne, in tribus magnis viris ore Dei laudatus es: *Ego sum*, inquit, *Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Iacob.*³ Unum est ultimum quod postulo a te: Confer mecum, quaeso, cum patientia tempora tua, et tempora nostra, quia ampliore gratia dilata sunt tempora nostra, quam tempora tua. Ecce nunc melior est ovis nostra, Virgo Maria, quam ovis tua. Meliora ergo sunt tempora nostra, quia sine masculo impraegnata est Virgo nostra; et quoniam sine masculo est Virgo sancta mirabiliter impraegnata, ideo hodie muneribus Magorum est in Christo adorata.

PLS
II, 1048

DE EPIPHANIA DOMINI IX ⁴

1023 I. Descripsimus ante dies Dominum nostrum Iesum Christum ultra conditionem humani generis atque naturam, virginali utero fuisse pro-
genitum, et hoc illi specialiter fuisse delatum, ut qui erat mirabilia multa facturus, statim a mirabilibus inchoaret; scilicet ut homines facilius crederent signis eius atque virtutibus, cum vidissent eius in nascendo virtutem. Quid enim iam natus et vir praestare non possit, qui matri virginitatem potuit conferre non natus? Maria enim ante

PLS
II, 1061

¹ Sermo antiquus (*Caillau-Saint-Yves*, 2, 36); cf. PLS II, 872.

² Io. I, 29.

³ Exod. III, 6.

⁴ *Sermo Caillau-Saint-Yves* 2, 43.

partum fuit praegnans, et virgo post partum duravit, mater et virgo. Et ne forte mirum sit vobis quod dixi, etiam post partum virginem Mariam permansisse, una atque eadem ratio est. Cum enim Dominus ab ea sine corporis corruptela conceptus est... Nam quod ita Salvator secreta soleat penetrare, ut claustra non violet, habemus exemplum. Legimus in Evangelio, quod cum Apostoli propter metum iudaeorum clausis in cubiculo ianuis residerent, subito Iesus Christus astiterit, et ita introierit, ut hospitii portas minime reseraret. Si igitur per solidam grossamque materiem ita se infudit, ut portas ianuae non moveret; quanto magis per carnis subtilem patulamque naturam, ita ingressus egressusque est, ut membrorum secreta non laederet.

DE PASSIONE DOMINI II ¹

PLS II, 1132 II. [...] Ex carne quippe humana sine peccati delectatione conceptus ab immaculatae matris utero exiit alienus a culpa, et ab omnis peccati iugo factus est liber. 1024

DE LIGNO CRUCIS ET DE LATRONE IN SABBATO SANCTO ²

PLS II, 1132 1. Fratres carissimi. In primordio ex virginis terrae limo factus est homo; sed postquam praevaricatione propria serpentis veneno per mulierem deceptus perdidit vitam, per virginem Mariam et regnum recepit et vitam. 1025

DE OCTAVA PASCHAE ³

PLS II, 1141 Venit ergo, inquit, *Iesus ianuis clausis*.⁴ Est quod nos quoque cum Thoma dubitemus, nisi facti respiciamus auctorem. Sed si Deum esse, de quo loquimur, cogitemus, cui nihil invium, cui humanum quoque pectus pervium confitemur; nulla prorsus dubitatione tenebimur, quominus hoc idem corpus clausis introductum est ostiis, sicut clausis et incorruptis virginis matris eductum visceribus genitalibusque credamus. 1026

¹ Sermo *Caillau-Saint-Yves* 2, App. 38, africanus atque antiquus; cf. PLS II, 872.

² Sermo *Mai* 33; cf. PLS II, 883.

³ Sermo *Mai* 42, in Africa, Vandalis in Christianos saevientibus, conscriptus est; cf. PLS II, 884.

⁴ Io. XX, 26.

DE NATALI S. IOHANNIS BAPTISTAE [I] ¹

1027 2. [...] Unde * inquit, *hoc mihi ut mater Domini mei veniat ad me?* ² Magna humilitas, Fratres mei! Mater Salvatoris venit ad matrem Praecursoris. Salutabat Christum Iohannes, et ambo non videbantur in carne. Christus enim in utero Mariae hospitabatur, et Iohannes in ventre Elisabeth portabatur. Denique et ipsa vox prophetica ex persona Christi cecinit dicens: *Prius quam te formarem in utero novi te, et ante quam exires de ventre sanctificavi te, et prophetam in gentibus posui te.*³ Beatae sunt talium matres, quae sanctorum factae sunt genetrices! Et beatae semper erunt, quae talium matres dici meruerunt!

PLS
II, 1145
* 1146

3. Agnoscamus itaque amborum natiuitates, et discernamus singulorum admirabiles generationes: iste de sterili, ille de virgine: sterilitas conversa est in fecunditatem, virginitas mansit post fecunditatem: sterilis genuit praeconem, virgo genuit iudicem. Elisabeth genuit Iohannem baptizatorem, Maria peperit Christum salvatorem.

DE NATALI DOMINI [I] ⁴

1028 3. Sed quia non desunt haeretici, qui dicunt non potuisse fieri ut Christus de Maria nasceretur, asserentes cum sint immundi, quod illa pars corporis fuerit turpis; quod si etiam aliquid ibi fuisset immundiciae sua praesentia Dominus purificaret; attendat caritas vestra, Fratres, solem ubique esse, radios suos mittentem in sordibus, in cloacis, in locis etiam squalidissimis. Ecce coram oculis nostris sol iste visibilis mittit radium suum in cloacis; cloaca siccatur, radius autem solis non coinquinatur. Audi etiam aliam similitudinem, imunde haeretice. Anima tua impia infidelis et tenebrosa, quae ista sibi confingit, credens spiritibus erroris; ubi est anima tua? Responde mihi, ubi est anima tua? Nunquid tantum in capite, in manibus, in oculis, et non etiam in intestinis tuis, ubi sunt stercora tua? Stulte, stulte, anima tua non coinquinatur ab stercore tuo; et Deus inquinari potuit ab opere suo?

PLS
II, 1185

4. Sunt etiam qui dicunt, quod sancta Maria habuerit filios ex Ioseph post partum Domini; quod nefas est credere. His breviter

¹ Sermo *Mai* 45; cf. PLS II, 884.

² Lc. I, 43.

³ Ier. I, 5.

⁴ Sermo *Mai* 76; §§ 3-4 huius sermonis defluerunt ex antiquiore sermone africano; cf. PLS II, 886.

respondemus. Genitalia, ex quibus in mundum progredimur, portae dicuntur; nec tantum dicuntur, sed etiam scribuntur. Sanctus enim Iob sic dicit de die nativitatis suae: *qui non clausit portas ventris matris meae, ne me pareret.*¹ Iam videte, Fratres, quomodo porta, per quam ingressus est Dominus, semper fuerit clausa. Sic dicit Ezechiel propheta: *converti me, inquit, ad viam portae sanctuarii exterioris, quae respiciebat ad orientem, et haec erat clausa. Et dixit Dominus ad me: porta haec, quam vides, clausa erit, et non aperietur; vir non transibit per eam, quoniam dominus Deus Israhel ingressus est per eam, et semper erit clausa.*² Ecce ubi evidenter ostendit nobis, quia sancta Maria semper virgo fuerit, virgo permanserit, virgo ante partum, virgo in partu, virgo post partum. Concepit, et virgo est. Maria sancta, o haeretice, mater esse potuit, mulier esse non potuit. Intumescunt ubera virginis, et intacta manent genitalia matris. Utique corrumpi non potuit, quae integritatem genuit. Magnum meritum! Magnum donum! Magna gratia! Ancilla peperit Dominum, creatura peperit creatorem, filia peperit patrem: filia est divinitatis, mater humanitatis, quia *Verbum caro factum est et habitavit in nobis.*³

DE NATALI DOMINI [II] ⁴PLS
II, 1189

3. Talis igitur virgo devoto scilicet mundo, quae tantum haberet meritum, ut Dei filium in semet ipsa susciperet, et post partum omnimodo virgo permaneret. *Ave, inquit angelus, Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres: quia ecce concipies, et paries filium, et vocabis nomen eius Iesum. Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.*⁵ Virginitatis iura servabis; filium habebis, et nomen virginis non amittes. Tanta est enim illa divina * potentia, ut et matrem reddat fecundam, et virginem servet illaesam. Ideo benedicta tu inter mulieres, quia ex Spiritu sancto concipies, ubi non est carnalis maritus, sed divina dignoscitur virtus: lactabis infantem proprium creatorem: sucum porrigis lactis, et cibis caelestibus satiaris: pannis involvis puerum, qui tibi immortale condonavit indumentum: in praesepe ponis infantilia membra, qui caelestem tibi praeparavit mensam: omnia quae causa nutricis debentur circa puerum celebras, ut quod ipse promisit sanctis suis, et tu ipsa libentius consequaris. Quid multa? Exulta, virgo, de tanto promisso.

1029

¹ Iob. III, 10.² Ezec. XLIV, 1-2.³ Io. I, 14.⁴ Sermo antiquus (Sermo *Mai* 77); cf. PLS II, 886 et PL 39, 2103, 2104.⁵ Lc. I, 28 et 31; Matt. I, 21.

Nuncius discessit angelicus, et ventris hospitium ingreditur Deus, qui vivit et regnat in saecula saeculorum.

DE PASSIONE DOMINI [II] ¹

- 1030 1. [...] Mox igitur Christus per portam fidei, secundum caelum uteri virginalis ingreditur, et homo pro homine confirmatur, novus pro vetusto, iustus pro iniusto, dominus pro captivo. Cum ergo in officinam innubam figulus caelestis intraret, et per notatus viscerum massa humani generis in novum opus exurgeret, vixit restaurata materies ex origine carnis non crimine peccatoris assumpta; et hominem liberum auctor assumpsit, quem ipse pietatis artificio reformavit. Nec conceptio igitur similis conceptibus ceteris, et partus dissimilis partibus cunctis fuit, quia nec intrans aperuit, nec exiens pudorem virgineum laceravit: et intro sine conscio, et foras sine vitio, sed ubique cum Deo. Egreditur itaque de virgine Deus et homo, simplex non duplex, unus non geminus, natura quidem diversa, sed Dei et hominis persona coniuncta, ut hominem sibi creator redderet, quem Deus per hominem compararet.

PLS
II, 1195

DE NATALI DOMINI [III] ²

- 1031 1. [...] *In principio* ergo erat Verbum,³ et cetera. Itaque nativitas aeternae divinitatis angeli sermone nuntiatur. Invenitur Maria ante partum virgo, virgo post partum; et adveniendi materna viscera praeparantur hospitio.
2. Videte qualem partum Gabrihelis angeli sermo nuntiaverit, quem sola iussio incorporavit. Sicut scriptum est, introvit ad eam angelus; salutavit eam dicens, *Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui.*⁴ O veneranda virginitas! O praedicanda humilitas! Maria ab angelo mater Domini appellatur, illa se ancillam esse confitetur. O laudabilis praescientia Dei! Ut futurum partum Maria ante nesciret, ne conceptionem ipsam simplex virginitas recusaret. Ingreditur Gabrihel, qui primo divina clementia et angelum portabat et Deum. Intimatur virgini quod possit esse terroris; nuntiatur Deus in hominem transiturus. Stetit Maria stupore mentis aliena; et angelica voce suadente, mens confusa contieuit. Virgineus pudor interiora pectoris ligat, et discurrente metu per vi-

PLS
II, 1206

¹ Sermo *Mai* 82, africanus atque antiquus; cf. PLS II, 887.

² Sermo *Mai* 102; cf. PLS II, 887-888.

³ Io. I, 1.

⁴ Le. I, 28 et 42.

* 1207 scerum partes, * tremit omne quod timet. Et recte pavidam corporis partem illa turbatur, in qua Deo parabatur hospitium. Inreprehensibilis est sensus virginalis, quae et partum timebat et Deum. Et quia sciebat sanctus angelus femineam mentem vel ingressu suo, vel tali nuntio terri, cum puellari animo a benedictione incipit loqui, ut delectaret quod melius est. O gemina in benedictione complexio! Mater de Domino et benedicitur et docetur.

3. Post nuntiatum per angelum partum, coepit Verbo formari conceptio: colligitur in homine Deus; et eum sustinet venter, cui parvus fuerat mundus; et intra breve virginei corporis spatium pro nobis est incarnata maiestas. Foecunda viscera Verbo auctore tenduntur, completisque mensibus venter caelestem hominem fudit. [...] Beata foecunditas matris, per quam nobis nascitur geminata maiestas! Beata virginitas matris, quae caelestem filium adorare prius didicit quam nutrire. Ipsum ergo et nos Dominum et Salvatorem nostrum Iesum Christum adoremus.

PLS
II, 1207

4. Audite Fratres carissimi, si fas est legis mysterium. Primus homo de terra et caelo, secundus de caelo et terra. Hic ex Deo et Maria, qui de caelo et terra; ille de terra et spiritu, qui de terra et caelo; uterque tamen ex virgine, et sine coitus permixtione; hic ex incorrupta, ille ex intacta; nullo enim adhuc semine nec vomere fuerat sauciata nec imbre. Per primum vita amissa, per secundum reddita; primus acceptam perdidit gratiam, secundus cum vita tribuit gratiam. Primus suasu virginis cecidit, secundus partu virginis quod iacebat erexit. Primus peccando mortis poenam protulit, secundus patiundo indulgentiam contulit. Primus pro culpa est de paradiso eiectus, secundus pro gloria cruci mundi affixus. Ergo per feminam malum immo per feminam bonum; quia si per Evam cecidimus, per Mariam stamus; per Evam prostrati, erecti per Mariam; per Evam servituti addicti, per Mariam liberi effecti. Eva nobis sustulit diurnitatem, perpetuitatem nobis reddidit Maria. Eva damnari nos fecit per pomum arboris, absolvit Maria per arboris donum, quia et Christus in ligno pependit ut fructus.

1032

* 1208

* [...] Deus homo efficitur; redhibetur Deus; et hoc totum per Adam committitur, et lavatur per Mariam. Ergo felix Eva, per quam data est occasio! Immo felix Maria, per quam tributa est curatio! Felix Eva, per quam natus est populus! Felicior Maria, per quam natus est Christus! Igitur altera altera melior; immo et gloriosae utraeque, quia non beatificasset Mariam Christus, nisi Eva prior, de qua nata est ipsa Maria, definxisset; nec venisset ad populum, nisi prius illa deliquisset in saeculo. Haec mater humani generis dicitur, illa salutis. Eva nos educavit, roboravit Maria: per Evam crescimus, per Mariam

regnamus: per Evam seducti ad terram, ad caelum elevati per Mariam. Et ut totum breviter legis patefaciam sacramentum, et duas in unam fuisse, sicuti omnes sciunt, esse ostendam, in Eva iam tunc et Maria inerat, et per Mariam postea revelata est Eva.

1033

[...] *Factus*, sicut per apostolum audistis, *ex muliere, factus sub lege*.¹ Sed nemo cum mulierem audit matrem Domini, de nominis offensione moveatur. Virgo concepit ex Spiritu sancto, sed mulier nominatur ex sexu. Et ideo evangelista qui lectus est, virginem; apostolus autem, mulierem nuncupavit; ut omnes in partu virginis omnipotentiam agnoscerent divinitatis; appellatione autem mulieris, nomen conditionis audirent.

PLS
II, 1209

7. Natus est ergo Dominus noster ex carne quidem, sed non ex corruptione carnali; natus ut homo, sed non genitus ut homo; ita suscepit carnem, ut servaret maiestatis honorem. Et sic segregando puritatem nativitatis suae a concretionem colluvionis humanae, pergit quidem in ortu suo plenam hominis dispensationem, sed divinam tamen non deseruit dignitatem. Ideoque in mundo isto talis vita, qualis nativitate; puritatem ortus sui etiam in vitae sinceritate servavit.

DE NATIVITATE DOMINI ²

1034

3. [...] *Faciamus hominem, ad imaginem et similitudinem nostram*.³ Quod autem Dominus per obscena membra transitum fecit, facile superantur: nulla est obscenitas, ubi intacta virginitas: nec potest dici aliqua macula, ubi est incontaminata natura. Si sol iste corporeus ex luce et calore compositus per caenosa et squalida loca transitum facit, et pollui non potest, quanto magis incorporalis Christi divinitas nascendo per virginem non potuit inquinari? Virgo concepit, virgo peperit, virgo permansit. Quod enim Eva perdidit, virgo Maria reddidit. Eva virgo nobis fecerat mortem, Maria virgo nobis genuit Salvatorem. Et ideo iusta et aequa ratio persuasit, ut iisdem vestigiis quibus homo primus perierat, secundus salvaret.

PLS
II, 1223DE SANCTA DEI GENITRICE MARIA ⁴

1035

1. Mariae nuptias virginis, et thalamum cum illaesa virginitate, temeraria narrare conatur humilitas. Ipsius tamen ipsa dignetur, tepidis sensibus adesse divinitas. Neque enim parvi ratio tremoris

PLS
II, 1259¹ Gal. IV, 4.² Sermo *Mai* 117; cf. PLS II, 888.³ Gen. I, 26.⁴ Sermo *Mai* 168, africanus atque antiquus; cf. PLS II, 891.

assumitur, quando humanis vocibus secreta deitas praeconatur, ut immortalia mortalitas explicare contendat. Dum nobis pro fragilitate corporea vel sentire sufficiat, ut creatoris sui referat creatura cum virgine immaculata consortium, pro quo legatio dirigitur angelorum.

* 1260 * [...] Et voluit sibi incarnationenasci Dominum saeculo, qui secum consors consempternus regnat in caelo. Tunc quoque elegit sibi in Maria spiritale Deus hospitium, cum qua caelestium intercurreret scriptura pactorum, et nullum nasceretur virginitati dispendium. De sublimi namque solio, quod immensae lucis splendore circumfluo, artifex construxerat sermo, et architectante lingua formaverat camerata suspensio, dum cohortes astantium et legiones officialium conspiceret angelorum, instruxit cum Gabrihele secreta colloquia, per quae divina possent inviolata castitate celebrari coniugia, quem sacris praemonens affatibus destinabat dicens: Suscipe Gabrihel, suscipe suave legationis huius officium, peracturus sanctum cum Maria commercium, quia te nostrum terris proferente mandatum, mundo nascetur maritante Verbo de virginitate remedium. Paranympum te divini iubeo interesse coniugii, unde meae virtus assumpto homine germinet deitatis, et integra permaneat substantia castitatis. Mundum facies ascribi dotalibus, et thalorum pretio caelum tua conferat pro dote promissio, quia talem eius utero nasci gaudeo filium, cui etiam in carne exercitus deserviat angelorum. [...]

PLS
II, 1260

[...] Iesum carnaliter nasci censeo per Mariam, quae nullam sentiet de integritate iacturam. Et ne dubitet mater sui vocari Domini, quem ego meum filium volui nominari. Sicut per musicam David prophetae praeconavit dicens: *Filius meus es tu, ego hodie genui te.*¹ Et ne ingratis suscipiat fieri se suo Domino matrem, cui me esse volui sine coniuge patrem; neque enim sunt in aliquo recusanda coniugia, quando ratio permanet castitatis illaesa; Spiritus sancti sermone praegnabitur, per quam mundus cum genuerit iocundetur. Et erit sui mater auctoris, cui nomen exhibere gratulor genitoris. Deserviat itaque, ei pro matrimonio caelum, et pro dotalibus chorus innumerablem angelorum. Quamvis, quid non subiaceat thalamis, qui consortia meruerit deitatis?

1036

PLS
II, 1260

* 1261 3. Tum Gabrihel angelus sollicita velocitate * festinus, ad terras per caeli tramitem commeabat. Illi namque per auras alarum velificante navigio, crocea lacertorum fulgebat extensio, cui divina fuerat commissa legatio. Qui cum per crassas nubium quodammodo densitates, et per astriferas caelis camerantibus regiones, quasi gradatim mandati conscius pervolasset, praecipitatis pennarum alacritate

1037

¹ Ps. II, 7.

remigiis, caelum volans miscuit terris, quia de terris Mariam Dominus elegerat maiestatis. Tunc etiam terris insedit sacrum portans Mariae mandatum, in cuius corde Dominus sibi iam parabat hospitium, cuius etiam obtinuerat maritante Verbo consortium. Et ait ad eam angelus: «Dirigit tibi, Maria, verbum Dominus, per quod Dei nascetur deitate similis Iesus Christus, quo nascente carnaliter consempterno sibimet filio, diabolus nocere non praevaleat mundo, quia in eo totius saeculi constat rediviva redemptio. Spiritus in te residet Dei patris, de quo propaginem suscipies Salvatoris et maculam tuae non senties castitatis». O quam veneranda praegnacitas, de qua nulla dolorum pariendi nascitur difficultas, quia integra permanet inviolata virginitas! Neque enim deitatis transitus, clausa potuit virginalis gratiae portarum repagula reserare; cum praecedente iam tempore per prophetam Dominus dignatus fuerit praenuntiare dicens: *Vidi portam in domo Domini clausam. Et dixit ad me angelus: porta haec, quam vides, non aperietur, neque aliquis per eam transiet, quoniam Dominus solus intrat, et egredietur per eam, et semper erit clausa.*¹ Beata itaque foetante praegnata est subinde sermone; et interclusa virginitatis latebra, ad opera spatiosa se coepit breviter dilatare: et tunc divini palmitis novellante Verbo materies, botrum divinae sobolis, intra immaculatae scrobis spatia nutriebat. Occultabatur spiritalibus intra humanitatem deitas nutrimentis; et intra angusti corporis metas, caelestis versabatur origo sermonis. Retinebat occultam intra se humanitas deitatem; et proprium Maria portare exultabat auctorem, quia caelestem in se meruerat foecundante verbo germinare propaginem. Tunc itaque divini sermonis paulatim crescebat per modos ampliata praegnacitas, et inviolata regnabat cum praegnacitate virginitas. Intra brevitatem vertebatur viscerum, quem totum ferre vix potest caelum: humani dignatus est pectoris minima versari per spatia, cui caelestis throni non sufficiunt pro deitate palatia. Qui pluribus expletis humanitatis more mensibus, per inlaesam virginem producitur partus; quia pudor laedi non potuit, * 1262 transeunte Christo, virgineus.

INFRA OCTAVAM [NATIVITATIS] DOMINI ²

1038

[...] Quae est virgo tam sancta, nisi ista, per quam Deus venire dignatur? Quae tam speciosa, * ut Deum quaerat sponsum? Quae tam fortis, ut tantam possit generare virtutem? Quae tam casta, ut sit

PLS
II, 1274
* 1275

¹ Ezech. XLIV, 1-2.

² Sermo *Mai* 176. Addendus est sermoni *Maurini* app. 201 § 4 PL 39, 1988; cf. PLS II, 891.

virgo post partum? Nonne in figura Mariae habitum vidimus Ecclesiae? Haec parit non dolorem, sed gaudium: haec nutrit non corporis ubere, sed lacte doctoris.

DE NATALI DOMINI ¹PLS
II, 1339

Hodie, fratres carissimi, *caeli desuper roraverunt: hodie aperta est terra, et genuit Salvatorem.*² Felix illa terra, quae sine semine caelestem saeculo protulit panem, et mundo genuit salvatorem. Hodie inter caelum et terram pacem fecit filius virginis matris: culpas hodie genitricis abstulit uterus sanctitatis. Celebrant saecula tanti consulis diem, cuius nativitatem gemmatus iam pavet Herodes, ad cuius cunas regalis diadema terretur, cuius per praesepium tremit inmane palatium. Virtutem saeculum videt nascentis, qui prius terruit quam lactavit. O fidei pactum! O fidele secretum! Virgini promittit angelus filium nasciturum: virgo gaudet, cupitque effici mater: gemina ratione turbatur, quod per eam Deus velit in hominem nasci, et nulla possit incorrupti uteri damna sentire. Age, optime Gabrihel, tam mundo gaude negotio, et auribus sacrae virginis angelico ore tanti numinis nomen infunde. Scire debet virgo, cui paret assensum: isto nuptiali foederi corda, non membra, paranda sunt. Adventus eius in uterum ordinem refer: hoc virgo, hoc casta, hoc pudica cupit audire; quae virum non novit amare, novit de incorrupta virginitate gaudere. Iam indica, quaeso, et caelestis curiae pande secretum: noli, noli diutius rationi moras innectere: cogitantem de tua salutatione virginem vide. *Maria, inquit, cogitabat qualis esset ista salutio. Et angelus ad eam: Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum; ecce concipies in utero et paries filium, et vocabis nomen eius Iesum.*³ Subito puella territa mente est, et de sui uteri incorruptione secura suam interrogat castitatem. Quis hic, o castitas dulcis, novi sermonis portitor venit? <E> quidem damna nobis non inferunt, quae promittit: sed quomodo habere filium poterit non copulata marito? Itane aliquando contigit, virginem sine coitu concepisse, et contra naturam illibatam genuisse, gaudereque de nato, pudore servato? Audi quod mecum, castitas, admireris: audi; inquam, quod me magnam faciat genitricem, et per saecula cuncta felicem. Claustra ingrediatur Deus, claustra nostri pudoris gravidata: videbor te teste quod virgo sim: celabitur lege servata nascendi: in sanctis nascetur

1039

¹ Sermo *Morin Guelferbytanus* App. I, africanus est atque antiquus; cf. PLS II, 898.

² Isa. XLV, 8.

³ Lc. I, 29-31.

visceribus filius maiestatis. Nec aequ(al)itatem suam movit, quia homo fieri voluit, sed voluntatem patris implevit. Nascitur pulchra origine Deus, et natus assignat virginem matrem, et te, castitas, tui nominis perpetuitate gaudentem. *Ecce ancilla domini: fiat mihi secundum verbum tuum.*¹ O oboedientia(m) sacrificio meliorem! O fides, imple promissas fidei. Subito Spiritus sanctus insedit, et per aurem immaculatum corpus intravit: sedit in tribunali cordis eius, sanctificavit interiora eius, novumque in visceribus plasmabat Adam, et per quem factus est primum captivus, per ipsum redemptus est mundus. Statuto die Deum hominemque sacer virginis uterus fudit, et ad nativitatem pueri stella processit.

S. NILUS Abbas († ca 430)

EPISTOLAE

- 1040 Lib. I, Ep. CLXXI. Ἀνθρώπος μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον ὁ Σωτὴρ Χριστός, Θεὸς δὲ ὁ αὐτὸς κατὰ τὸ νοούμενον, Υἱὸς δὲ ἀνθρώπου, καὶ διὰ τὸν Ἀδάμ, καὶ διὰ τὴν Παρθένον, ἐξ ὧν ἐγένετο, τοῦ μὲν ὡς προπάτορος, τῆς δὲ ὡς μητρὸς νόμῳ, καὶ οὐ νόμῳ γεννήσεως. PG
79, 149
- 1041 Ep. CXCI. Πῶς ὁ Δεσπότης Χριστός ἀμήτωρ, καὶ ἀπάτωρ, καὶ ἀγενεαλόγητος, μαθεῖν βούλει. Ἀμήτωρ μὲν τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς, ἀπάτωρ δὲ τὸ καθ' ἡμᾶς, ἀγενεαλόγητος δὲ τὸ ἄνω· φησὶ γὰρ ὁ προφήτης: « Τὴν δὲ γενεάν αὐ- PG
79, 156
-
- 1040 Lib. I, Ep. CLXXI. Homo quidem oculis obiectus Servator Christus, Deus idem intellectu deprehensus, at Filius hominis propter Adam et Virginem, ex quibus ortum duxit, ab eo tanquam proge- PG
79, 150
- 1041 Ep. CXCI. Quomodo Christus Dominus *sine matre, et sine patre, et sine genealogia*² sit, perdiscere cupis. Secundum quod est supra nos, dicitur sine matre; sed ut est secundum nos, sine patre; secundum quod autem ad superna pertinet, sine genealogia. Ait etenim propheta: *Generationem eius quis enarrabit?*³ Verumtamen genera- PG
79, 155

¹ Lc. I, 38.

² Hebr. VII, 3.

³ Isa. LIII, 8.

● PL 39, 1995, 1996, 1997, 1998, 2011, 2012, 2013, 2031, 2063, 2104, 2105, 2106, 2107, 2189, 2190, 2192, 2193, 2195, 2197.

● PLS II, 966, 967, 968, 991, 996, 1007, 1008, 1021, 1027, 1029, 1034, 1035, 1037, 1038, 1040, 1045, 1047, 1050, 1051, 1099, 1104, 1109, 1114, 1115, 1116, 1135, 1180, 1181, 1184, 1186, 1187, 1188, 1189, 1192, 1229, 1232, 1237, 1258, 1275, 1276, 1277, 1283, 1285, 1286, 1289, 1327, 1328, 1362, 1376, 1436, 1463, 1481, 1586.